

מלון יקרון והדושים נפלאים מלוקט מדברות קדשו ותורתו של רבי דוד חי אבן עזרא שליט"א

מִי־הָתָא חֻדְשָׁא

חֻדְשָׁא דְאַזְרֵייתָא
יְסוּד חֻדְשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

חודש אלול מסייע למילת הלב

נוסף גם ואת לבב זרעך. ואילו כשנכתב על האדם נכתב רק 'ומלתם את ערלת לבבכם'. וזהו חסד עצום שעשה לנו הא-ל-יתעלה, שנתן כח לתשובה להשפיע גם על זרעונו.

ימים אלו נקראים ימי רצון

אם בכל השנה כח מילת הלב גדול כל כך עד כדי שיכול להשפיע אף על לבב זרעו, על אחת כמה וכמה בימים אלו ימי אלול. וכבר כתב בשפת אמת (ליקוטים לברית מילה ד"ה מילה בשמיני) שכמו שעל ידי הסרת הערלה מתגלה הארה מלמעלה, כמו כן על ידי התשובה ומילת ערלת הלב מתחדש הארה חדשה, כמו שנאמר (ירמיה ג כב) 'ארפא משובתיכם', מילה ותשובה מביאין הרפואה. וכמו שנכרתו י"ג בריתות על המילה, כמו כן על ידי התשובה נפתחו י"ג מדות הרחמים, שכל זה התגלות הנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע.

והרי ימים אלו נקראים ימי רצון מטעם זה, שמתגלים בהם י"ג מכילין דרחמי, וכמו שכתב השפת אמת (לחודש אלול תרס"א ד"ה על חודש) שלעולם יש התגלות הי"ג מידות בימים האלה בכח התעוררות התשובה, ולכך נקראים ימי הרחמים והסליחות, שי"ג המידות המתגלים בהם משפיעים רחמים וכפרה. אם כן נוסף בזמן הזה כח כמו במילה.

וכאשר באים יחדיו כח המילה, מילת הלב, וכח התשובה, וביחוד בימים אלו שמתגלים בהם י"ג מכילין דרחמי, בוודאי כוחם גדול מאוד, ויש סיוע חזק ורחמים מן השמים לקבל את האדם בתשובה, וכיון שחטאי הדם משפיעים פגם אצל צאצאיו, ממילא הזמן הוא בחודש אלול לתקן בתשובתו גם לבב זרעו אחריו, וכמו שנרמז בפסוק ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך, לעורר מילת ערלת הלב גם אצל זרעו אחריו.

(ד"ה ומל) שחטאי האדם מביאים פגם גם בזרעו, ולכן אמר הכתוב שעל ידי ומל ה' את לבבך שתשוב אתה בתשובה שלימה, תסיר את הפגם שבא מהחטאים שלך גם ב'לבב זרעך'.

אמנם נראה כי כאשר הציווי הוא על האדם שימול את לבבו, נאמר 'ומלתם את ערלת לבבכם' ולא נזכר זרעו, וזאת, כי בכח בשר ודם לתקן רק את עצמו, ואינו יכול להמשיך את התיקון גם לזרעו, ואף שהפגם בא ממנו, אך אין באפשרותו להשפיע תיקון על אחרים. אך הקב"ה עושה לנו טובה כפולה ומכופלת שיתוקן גם זרעו שכבר אינו בידו, ולכן כשהקב"ה הוא המל את לבבנו, נכתב ומל ה' את לבבך

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך וגו' (ל ו). דרשו דורשי רשומות (ראה בעל הטורים) את לבבך ואת לבב, ראשי תיבות 'אלול', שבחודש הזה יש סיוע מן השמים לכל אחד להסיר את ערלת לבבו, כי כמו שבערלת הבשר מחויב כל איש ישראל להסירה, כן על האדם למול את ערלת ליבו ולשוב בתשובה.

מילת הלב משפיעה גם על זרעו אחריו ויש להתבונן בלשון הפסוק את לבבך ואת לבב זרעך, הרי התורה דיברה עם כל אחד ואחד, ולכל אחד נאמר שימול את לבבו, ומדוע אם כן נזכרה מילת לב הצאצאים, הרי הם גם הם בעצמם בכלל המה שנאמר 'לבבך'. פירש בדברי יחזקאל

מִלְתָּא דְפְלִיאָה

הברכה על ידי הבחירה בטוב

החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (ל יט).

פעם באו אב ובנו לפני בעל החפץ חיים ע"ה להתברך מפיו לרגל הבר מצוה של הבן, ואמר להם החפץ חיים שאין הברכה תלויה במברך אלא באדם עצמו, שכן כתוב בתורה והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, ואם יבחר בדרך הטוב ממילא תבוא עליו ברכת התורה.

שיהיו המצוות מלאים חיות

יש לתמוה איך יצוה הבורא לקיים מצוותיו כדי שנזכה לחיים, והרי עיקר העבודה הרצויה היא לשמו יתברך שלא על מנת לקבל פרס. פירש הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה, שהמקיים מצוות מתוך אהבה ויראה ובכונה נכונה, אזי יש במצוה היא חיות רוחנית להשפיע ברכה ורחמים ושפע חיים לכל באי עולם, ובפרט למקיים אותה ולזרעו אחריו, אבל מצוה שאינה אלא במעשה בלי חיות פנימית אין בה כח להמשיך ברכה לעולם. וזהו שציוה הכתוב ובחרת בחיים שיהיו המצוות מלאים בחיות רוחנית למען תחיה אתה וזרעך, שיהיו המצוות בבחינת חיים המשפיעים חיות לך ולזרעך אחרך.

הכרעת הדין בשמים על פי בית דין של מטה

טובה כאשר היתה טובה כבר מראשיתה, אבל אלישע בן אבויה היה בו פגם ופסול כבר מראשיתו, ולפיכך היתה אחריתו גרועה כל כך ולא זכה שתעמוד לו תורתו להצילו מן החטא.

כוונה בלתי רצויה של אביו השפיעה עליו לזקנותו

ומביא הירושלמי שכבר מראשיתו של אחר היתה מעורבת כוונה בלתי כשרה של אביו, כי בסעודת הברית של אחר היו מסובים כל גדולי ירושלים, ובשעה שפנו המסובים לרקוד ולשמוח היו רבי אליעזר ורבי יהושע מתעסקים בדברי תורה עד שירדה אש מן השמים והקיפה אותם, וכיון שנבהל אבויה שמא יגרמו לשרוף את ביתו, נענו ואמרו לו שזהו כוחה של התורה שניתנה באש, ודברי התורה בפיהם ששים ושמחים כנתינתם מסיני, וכששמע אבויה גודל מעלת התורה ועוסקיה קיבל על עצמו להפריש את בנו שיהיה קודש לעסק התורה. ומכל מקום מאחר שלא היתה כוונת אבויה לשם שמים ולא נתכוון אלא כדי לזכות לכבוד בזכות בנו, על כן לא היתה תורתו רצויה ולא הועילה להשיבו למוטב וסופו שירד מדחי אל דחי עד שנעלו שערי תשובה בפניו.

זהירות ממאכלות אסורות המטמטמות את הלב

ועוד הביאו בירושלמי שם שכשהיתה אמו של אחר מעוברת ממנו הריחה ריח של תקרובת עבודה זרה, והיה אותו המין מפעפע בגופה כארס של נחש. ומה נורא הדבר ומפליא עד כמה כח השפעת ההורים על צאצאיהם, עד כדי כך שאחרי שגם כשכבר נהיה לגדול בתורה והיה רבו של רבי מאיר, עדיין השפיע עליו כח הטומאה שנכנסה לאמו בהיותה מעוברת, וכן מחשבת פסול של אביו שהפרישו לתורה, ובגלל שלא היתה כוונתו רצויה לשם שמים גרם הדבר שיצא לתרבות רעה, ומכאן רואים עד כמה צריכים ההורים להזהר תמיד שיהיו כל מחשבותיהם ודיבוריהם ומעשיהם לשם שמים ממש.

שהכריעו כן גם בבית דין של מטה, וכיון שאמר החכם ההוא שכן הוא להלכה מיד אמר הקדוש ברוך הוא שמועה בשמו. וזהו שנאמר (ישעיה מד כו) 'מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים', עליונים מסכימים לדעת תחתונים, כשעליונים אומרים לכך וכך ראוים אותם, אמר הקדוש ברוך הוא המתינו עד שהצדיקים אומרים ככה, ולכך לא היה אומר שמועה מפי רבי מאיר עד שאמורא אמר רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קלפתו זרק, ואמר השתא קאמר, והלא הכל גלוי וידוע לפניו, אלא חפץ שיסכימו עליונים ותחתונים למדת משפטיו (ספר חסידים סי' רכד).

לימוד תורה מתוך יראת שמים

והנה לימוד התורה צריך שיהיה ביראת שמים וכן שלא לקבל מרב שאינו הגון, ורבי מאיר שלמד תורה מפיו של אחר הרי אמרו עליו 'רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק', שהיה מקבל את פנימיות דבריו של אחר ולא את החיצוניות שלהם, ולא אמרו בפשטות שקבל את תורתו ולא את מעשיו, ורמז עמוק יש בדבר כי תיבת 'רמון' במילוי אותיות ר"ש מ"ם וא"ו נו"ן, והאותיות האמצעיות עולות כ"ז כמנין שם הוי"ה עם הכולל, וכמנין כ"ז אותיות התורה, לרמז שרבי מאיר בלומדו מפי אחר חזק בקרבו את האמונה בה' ובקדושת אותיות התורה ולא התפתה לחיצונותו של אחר.

גודל השפעת ההורים על

צאצאיהם

עוד יש ללמוד ממעשה זה, דהנה אלישע בן אבויה היו בו מעלות רבות, וזכה להיות אחד מארבעה שנכנסו לפרדס (שם יד), ומכל מקום לבסוף יצא לתרבות רעה עד שלרוב רשעותו לא נקרא בשמו אלא 'אחר', ושערי תשובה נסתמו בפניו כמו שהכריזה בת קול ממרום 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר' (שם טו), והסיבה לכך שירד למדרגה נמוכה כל כך מבוארת בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) שאחרית כל דבר תלויה בראשיתו, כמו שכתוב (קהלת ז ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו', שאחרית דבר

לא בשמים הוא וגו' (ל, יב). התורה שבעל פה נמסרה בידי חכמי הדורות והקדוש ברוך הוא מסכים לדבריהם, כמו שמצינו בקידוש החדש (שמו"ר טו ב): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, ריבון העולם אימתי אתה עושה את המועדות וכו', אמר להם אני ואתם מסכים על מה שישראל גומרין ומעברין את השנה. וכן אמרו (תנחומא נשא כט): כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין שנאמר (דברים יז יא) 'ועשית על פי התורה אשר יורוך', למה שאף על דבריהם אני מסכים שנאמר (איוב כב כח) 'ותגזר אומר ויקם לך'.

ולא רק שבעולם הזה אין מסתכלים בבת קול כי תורה לא בשמים היא, אלא גם הכרעת הדין בפמליא של מעלה היא על פי דבריהם וסברתם וכך מבואר בצדקת הצדיק (אות פז): אין גזירה יוצאה מפי הקדוש ברוך הוא אלא בהסכמת צדיקי הדור שהם בית דינו, כמו שכתוב באידרא רבא (קמב): 'סוד ה' ליראיו' (תהלים כה יד) ועד דלא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא.

והשיטה מקובצת (ב"ק נ). כתב בשם רבו כעין זה, וזה לשונו: דרכו של הקדוש ברוך הוא שמסכים לסברת הצדיקים שבדור וכו', וכן מצינו בחגיגה שלא היו אומרים דבר במתיבתא דרקינא בשם רבי מאיר מפני שלמד מאחר, עד שאמר רבי אבהו לאלהיה ומאי איכפת ליה אגוז מצא בירר את האוכל וזרק את הפסולת, והסכים הקדוש ברוך הוא לדעתו, ואמרו מכאן ואילך דבר בשם רבי מאיר.

ולא זו בלבד אלא שהקב"ה בכבודו ובעצמו אומר הלכה בשם של החכמים, וכן מצינו בגמרא (חגיגה טו): שאף שבתחילה נמנע הקב"ה להזכיר דברי תורה בשמו של רבי מאיר כיון שהיה לומד תורה מפיו של אחר, מכל מקום אחר שהצדיקו למטה את מעשהו של רבי מאיר בבחינת 'תוכו אכל וקליפתו זרק', ואמנם התקבלו הדברים בשמים ומיד היה הקב"ה אומר שמועה גם משמו של רבי מאיר, ואף שבדודאי היה גלוי לפניו יתברך הצדק שבמעשהו של רבי מאיר, מכל מקום לא התקבלו הדברים עד

מכל מצוה נברא מלאך והוא המליץ על האדם זכות

'שכר מצוה' היא ה'מצוה' עצמה, וכמאמר רבי אליעזר בן יעקב 'העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד', והפרקליט הנברא מן המצוה הוא מלאך רחמים המשלם שכר המצוה לעושה, וכן להפך 'שכר העבירה' היא ה'עבירה' עצמה, והוא הקטיגור שנברא מן העבירה הנפרע מן האדם. ולכן המצוה עצמה שהוא המלאך הפרקליט, הוא הגורר לו מצוה אחרת ומביאה לידו שיקיימנה, והקטיגור הוא הגורר לעבירה ומזמינה לידו שיעבור עליה. עד כאן דבריו הקדושים של רבי שמואל די אוזידא ע"ה מגורי האר"י הקדוש ע"ה.

מחשבה דיבור ומעשה בוראים עולם מלא

ואפשר להוסיף בזה רמז על פי דברי חז"ל (ב"ר סח יב) שהמלאך הוא בשיעור שליש מהעולם. נמצא שצירוף ג' מלאכים יחד הם עולם מלא, ויתבאר הדברים על פי האמור שבכל מצוה יש ג' בחינות מחשבה דיבור ומעשה ומכל אחד מהם נברא מלאך, וכשהאדם חושב ומדבר לקיים מצוה נבראים שני מלאכים שהם שני שלישי עולם, והמלאכים הללו מסייעים לאדם לקיים את המצוה במעשה, כדי שמן המעשה ייברא המלאך השלישי, וכשיצטרפו יחד ג' מלאכים הוא עולם מלא כנ"ל. וזהו שכתוב (איוב לג כג-כד) 'אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו', ויאמר פדעוהו מרדת שחת, שאם זוכים לברוא מלאך שלם מג' חלקים של מחשבה ודיבור ומעשה, זוכים לברוא עולם שלם, ועל ידי זה ניצולים מדינה של גיהנם.

משנתנו (קידושין לט:): 'כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ' ופירש רש"י 'מטיבין לו' בעולם הזה, ונוחל את הארץ' - חיי עולם הבא. הרי שטובת המצוה נמשכת ומלווה לו לאדם בכל אשר יפנה בגשמיות וברוחניות.

יסוד הדברים נמצא בדברי חז"ל הידועים, כי רמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח איברים שיש לו לאדם, ושס"ה מצוות לא תעשה הינם כנגד שס"ה גידים. וכאשר משמר המצוות נבראים מהם מלאכים המשמרים את רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ומשמרים אותו מכל רע ונזק, ובכך 'מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ'.

כשעושה מצוה אחת חזקתו שהמלאכים הנבראים ממנה יבאוהו לעוד מצוות

על אחת כמה וכמה ברוחניות שישנה שמירה מיוחדת ע"י המלאכים הטובים, שכן כל תכלית המצוות הם לזכות את ישראל, כמו ששנינו בדברי רבי חנניה בן עקשיא (מכות כג:): 'רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', וביארו צדיקים 'לזכות' מלשון 'זיכוך' שמשמרים אותו שלא יבוא חלילה לידי חטא. שכאשר מקיים תורה ומצוות זוכה להזדכך ולהישמר בטהרת נשמתו כפי שעשאה אלקים, שהמלאכים הנבראים מעשייתו מצוות ה' משמרים אותו מכל משמר שלא יבוא לידי חטא. עוד עוזרים לו המלאכים לקיים עוד ועוד מצוות, כמו שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) 'שכר מצוה מצוה', ופירש במדרש שמואל:

שנו חז"ל (אבות פ"ד מ"א): רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד. מכאן יסוד גדול בעבודת ה', וכפי שהרבו צדיקים להביא מדברי האר"י הקדוש ע"ה (שער היחודים פ"ב) שמבאר משנתנו, כי מכל מצוה שאדם עושה נברא מלאך טוב וחלילה להיפך. ומלאכים אלו הנבראים מקיום המצוות הם ההולכים ומלווין לו לאדם בבואו לעולם האמת, כדברי הגמרא (סוטה ג:): 'כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקך', וכל העובר עבירה אחת בעולם הזה, מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין, שנאמר (איוב ו יח) 'לפתת ארחות דרכם יעלו בתוהו ויאבדו'. ופירש המהרש"א (ח"א סוטה שם) שהם המלאכים הנבראים ממעשיו. והם הפקרליטין שלו המלמדים עליו זכות, וכמו שאמרו בגמרא (שבת לב.) אלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים, ומביאה הגמרא על כך ראייה מן הפסוק (איוב לג כג) 'אם יש עליו מלאך מליץ אחד', מוכח מכאן - אומר המהרש"א, שהמלאכים הנבראים מתשובתו וממעשיו הטובים הם הפרקליטין של האדם להמליץ עליו זכות.

גם בעודו בעוה"ז משמרים אותו מלאכים אלו מכל נזק בגשמיות ורוחניות

מלאכים אלו מלוים את האדם בכל עת, ומלבד שמשמרים אותו לעולם הבא, משמרים אותו גם בעולם הזה מכל רע הן בגשמיות והן ברוחניות, כפי שאמרה

סייעתא דשמיא שיתקבלו ספרי קודש בקרב ישראל

לעם ישראל, ורוח ה' התנוססה בקרבם לכוון לשונם אל דקדוק האמת. ולא דבר ריק הוא עד שאפילו מנין סימני הטור רמז יש בו, כי סך כל הסימנים בארבעת חלקי הטור עולה למנין תת"רע"ה, והוא בגימטריא שמות ארבעת חלקי הטור, אורח חיים יורה דעה אבן העזר חשן משפט, וכן מצינו בפוסקים שלמדו הלכה מסדר הקדמת ההלכות בטור ובשלחן ערוך, כי רוח ה' הופיעה עליהם ליישר כל דבריהם שיזכו להתקבל לדורות עולם.

הקדושים שהתקבלו בקרב כלל ישראל בודאי מן השמים סייעו בידם להתקבל, ומקובל מפי צדיקי הדורות שבודאי ברוח הקודש התחברו. ביותר מצינו בשבחם של ספרי הטור ושולחן ערוך אשר אין צורך להפליג במעלת קדושתם, אשר מן השמים זיכו את מחבריהם להעמיד יסודי הדת על תילה, ולהנחיל הלכה פסוקה

וְעֵתָה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וּלְמַדָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁירָה בְּפִיהֶם (לא, ט). מכאן למדו חז"ל (סנהדרין כא:): שעל כל אחד מוטל החיוב לכתוב לו ספר תורה, וכפי שפסק הרמב"ם (תפילין ומזוזה פ"ז ה"א): מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, וכבר כתבו הפוסקים שגם כתיבת ספרים וחידושי תורה מכלל מצוה זו. אחר שנוכחנו לראות גודל כתיבת ספרים קדושים נבין כי הספרים

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או לצטט ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראלים
ניצוב ועימוד: שוקי קנר

